

יישום חוק לימוד חובה מגיל 3 בחברה הבדואית בנגב – מסמך עדכון

תמצית

חוק לימוד חובה, התש"ט-1949, קובע כי חינוך חובה יינתן לילדים מגיל שלוש. למרות זאת אלפי ילדים בגילים שלוש עד חמש ברשויות הבדואיות בנגב אינם לומדים בגני ילדים.

במסמך זה, שנכתב עבור הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בראשות חה"כ יוסף ג'בארין, לקראת דיון בנושא "אלפי ילדים ערבים בגילי שלוש עד חמש בנגב ללא מסגרות חינוך", יובאו נתונים עדכניים על מספר הילדים שאינם לומדים בגני ילדים ברשויות הבדואיות בנגב ותוצג פעילות משרד החינוך בתחום זה בשנים האחרונות.

מן הממצאים העיקריים במסמך זה:

- ❖ במערכת החינוך הבדואי בנגב למדו בשנת הלימודים תש"ף (2019/20) כ-103,000 תלמידים ומהם כ-22,000 תלמידי גני ילדים הלומדים ב-692 גנים בחינוך הרגיל. מספר התלמידים בגני ילדים ביישובים הבדואיים בנגב גדל משנת 2015 בכ-33% ומספר הגנים – בכ-31.5%.
- ❖ 17.3% מן הילדים בגילים שלוש עד חמש ביישובים הבדואיים בנגב, שהם 4,469 ילדים, לא למדו בשנת הלימודים תש"ף בגני ילדים. על אף הגידול במספר גני הילדים, מאז שנת 2016 צומצם מספר הילדים שלא למדו בגני ילדים בכ-20% בלבד. כשני שלישים מן הילדים שלא לומדים בגני ילדים מתגוררים במועצות האזוריות המעניקות שירותי חינוך ליישובי הפזורה הבדואית אל-קסום ונווה מדבר. כ-60% מהילדים הם בגיל שלוש.
- ❖ על פי החלטת ממשלה 2397 (תוכנית החומש לאוכלוסייה הבדואית בנגב בשנים 2017 עד 2021) יוחדו כ-1.18 מיליארד ש"ח לבינוי כיתות ביישובים הבדואיים בנגב. בתוכנית תוקצבה בניית 151 כיתות גן בשנים 2017 עד 2019 אך בנייתן בפועל תלויה ברשויות המקומיות. משרד החינוך הקצה גם תקציב להצבת מבנים יבילים במרכזי השירות ליישובי הפזורה ומאז שנת 2017 הוצבו 58 מ-96 מבנים.
- ❖ בשנים תשע"ט (2018/19) ותש"ף (2019/20) החל משרד החינוך לממן הסעות לילדים בגילים שלוש וארבע מיישובי הפזורה לגני ילדים. בשנת הלימודים תש"ף הוסעו 4,290 ילדים בגילים שלוש וארבע והתקציב הכולל שהקדיש לכך משרד החינוך היה כ-31.5 מיליון ש"ח. הסעת ילדים צעירים לגני ילדים מעוררת ביקורת חריפה מנימוקים בטיחותיים וחינוכיים.

1. החינוך הקדם-יסודי ביישובים הבדואיים בנגב: רקע ונתונים

במערכת החינוך הבדואי בנגב למדו בשנת הלימודים תש"ף (2019/20) 102,909 תלמידים ומהם 22,000 תלמידי גני ילדים.¹

אחת הסוגיות המהותיות העולות בהקשר לחינוך הבדואי בנגב היא מחסור בגני ילדים ביישובים הבדואיים הלא-מוכרים ושיעור נמוך של ילדים בגיל הרך הלומדים בגני ילדים. סוגיה זאת מצויה על סדר היום הציבורי כבר שנים אחדות. בשנת 2015 דן מבקר המדינה בנושא זה בהרחבה במסגרת ביקורתו על יישום רפורמות וצמצום פערים בחינוך לגיל הרך. המבקר עמד על חשיבותו של החינוך לגיל הרך לצמצום פערים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי חלש לבני גילם שלהם יש רקע חזק יותר, וקבע כי "כדי למנוע מצב שבו ילדים הזכאים לחינוך חנים יוותרו מחוץ למערכת החינוך על המשרד לגבש תוכנית עבודה מלווה בתוכנית תקציבית מתאימה ולוח זמנים שיביאו למתן מענה שלם לצורכי ילדי הגן במגזר המיעוטים, הן מבחינת מספר הגנים והן מבחינת התשתיות הפיזיות שלהם והציוד החסר בהם".²

הנושא עלה לדיון בוועדת החינוך של הכנסת כמה פעמים מאז שנת 2017. הדיון האחרון בנושא זה התקיים בדצמבר 2018 ובסיכומו קבעה הוועדה כי היא אינה משלימה עם העובדה כי במדינת ישראל יש ילדים שאינם לומדים בגני ילדים וכי תזמן ישיבת מעקב נוספת עם מנכ"ל משרד החינוך, מנכ"ל משרד החקלאות ופיתוח הכפר ונציגי משרד האוצר, מינהל התכנון ומינהל מקרקעי ישראל על מנת לקבל תשובות ולוחות זמנים לפתרון הסוגיה.³ סמוך לאחר הישיבה פוזרה הכנסת ה-20 וישיבה זאת לא התקיימה.

1.1 נתונים על החינוך הקדם-יסודי ברשויות הבדואיות בנגב

על פי נתוני משרד החינוך, בשנת הלימודים תש"ף (2019/20) פעלו ברשויות הבדואיות בנגב 692 גני ילדים בחינוך הרגיל, ולמדו בהם 21,674 תלמידים. 217 מגני הילדים הללו נמצאים ב-16 יישובים במועצות האזוריות נווה מדבר ואל-קסום המעניקות שירותי חינוך לילדים המתגוררים ביישובים הבלתי-מוכרים; בגנים אלה למדו 6,566 תלמידים.⁴ בטבלה 1 מפורטים נתונים על גני הילדים ביישובים הבדואיים בנגב לפי יישוב:

¹ משרד החינוך, במבט רחב, כניסה: 8 ביולי 2020.

² מבקר המדינה, דוח שנתי 65, משרד החינוך – יישום רפורמות וצמצום פערים בחינוך לגיל הרך, תשע"ה–2015; אתי וייסבלאי, החינוך הבדואי בנגב – תמונת מצב, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2017.

³ הכנסת ה-20, ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, פרוטוקול, מחסור בגני ילדים בכפרים הערביים-בדואיים בנגב-לציון יום הנגב, 18 בדצמבר 2018.

⁴ משרד החינוך, במבט רחב, כניסה: 8 ביולי 2020. נוסף על כך פעלו 51 גני חינוך מיוחד ובהם 535 תלמידים. במסמך זה לא נעסוק בגנים אלו.

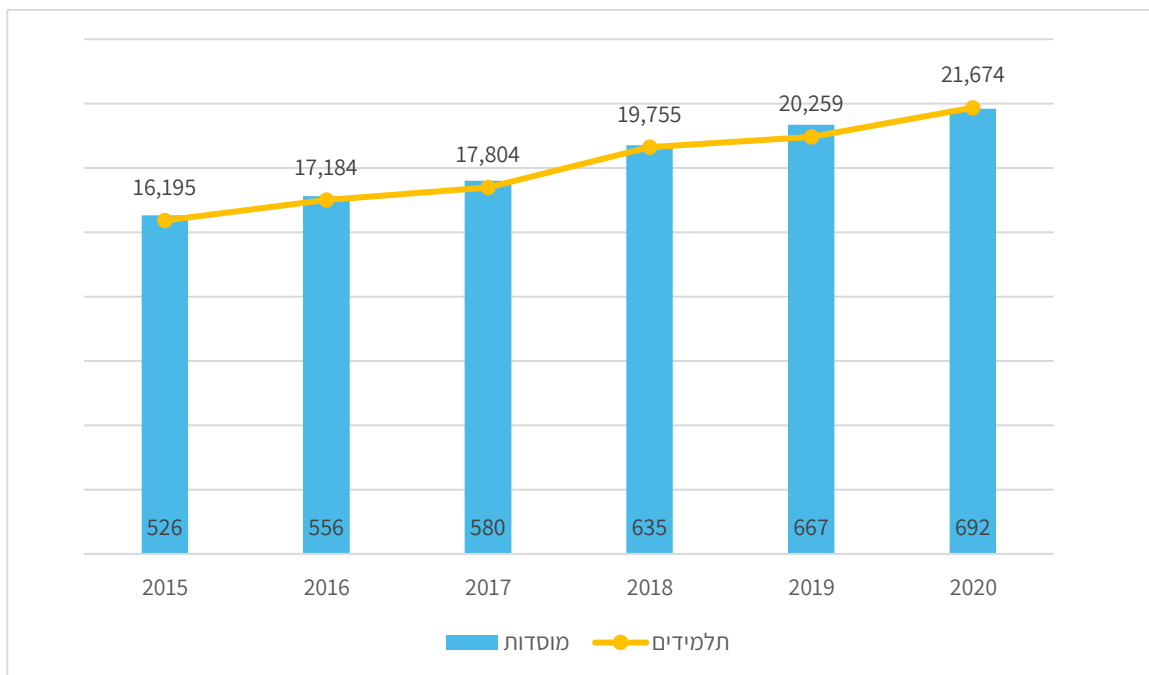
טבלה 1: גני ילדים ביישובים הבדואיים בנגב לפי יישוב, תש"ף (2019/20)

שם רשות	שם יישוב	מספר גני ילדים	מספר תלמידים
אל-קסום	אום בטין	17	487
אל-קסום	אטרש (שבט)	1	31
אל-קסום	אל סייד	23	735
אל-קסום	דריג'את	24	773
אל-קסום	כחלה	5	141
אל-קסום	מולדה	14	393
אל-קסום	מכחול	2	54
אל-קסום	עוקבי (בנו עוקבה)	1	35
אל-קסום	קודייראת א-צאנע (שבט)	7	185
אל-קסום	תראבין א-צאנע (יישוב)	6	181
חורה	חורה	60	1,745
יואב	אל-עזי	1	11
כסיפה	כסיפה	51	1,660
לקייה	לקייה	40	1,340
נווה מדבר	אבו ג'ווייעד (שבט)	12	411
נווה מדבר	אבו קרינאת (יישוב)	15	453
נווה מדבר	אבו תלול	28	816
נווה מדבר	אעצם (שבט)	6	172
נווה מדבר	ביר הדאג'	39	1,241
נווה מדבר	קצר א-סר	17	458
ערערה בנגב	ערערה בנגב	46	1,486
רהט	רהט	191	5,976
שגב שלום	שגב שלום	34	1,147
תל שבע	תל שבע	52	1,743
סה"כ		692	21,674

מנתוני משרד החינוך עולה עוד כי מאז שנת 2015 גדל מספר הגנים ביישובים הבדואיים בנגב ב-166 ומספר התלמידים בהם - ב-5,479. 71 מן הגנים שנוספו לחינוך הבדואי בנגב היו במועצות האזוריות אל-קסום ונווה מדבר.⁵

⁵ משרד החינוך, [במבט רחב](#), כניסה: 8 ביולי 2020.

תרשים 1: גני ילדים ותלמידים ברשויות הבדואיות בנגב, 2015–2020

2. ילדים בגילים שלוש עד חמש ברשויות הבדואיות בנגב שאינם לומדים בגני ילדים

למרות הגידול במספר גני הילדים ובמספר הילדים הלומדים בהם, 17.3% מן הילדים בגילים שלוש עד חמש ביישובים הבדואיים בנגב, שהם 4,469 ילדים, לא למדו בשנת הלימודים תש"ף בגני ילדים. כשני שלישים מן הילדים בגיל חינוך חובה שאינם לומדים בגנים מתגוררים במועצות האזוריות אל-קסום ונווה מדבר. כ-60% הם בגיל שלוש. בטבלה 2 מפורט מספר התלמידים לפי יישוב:⁶

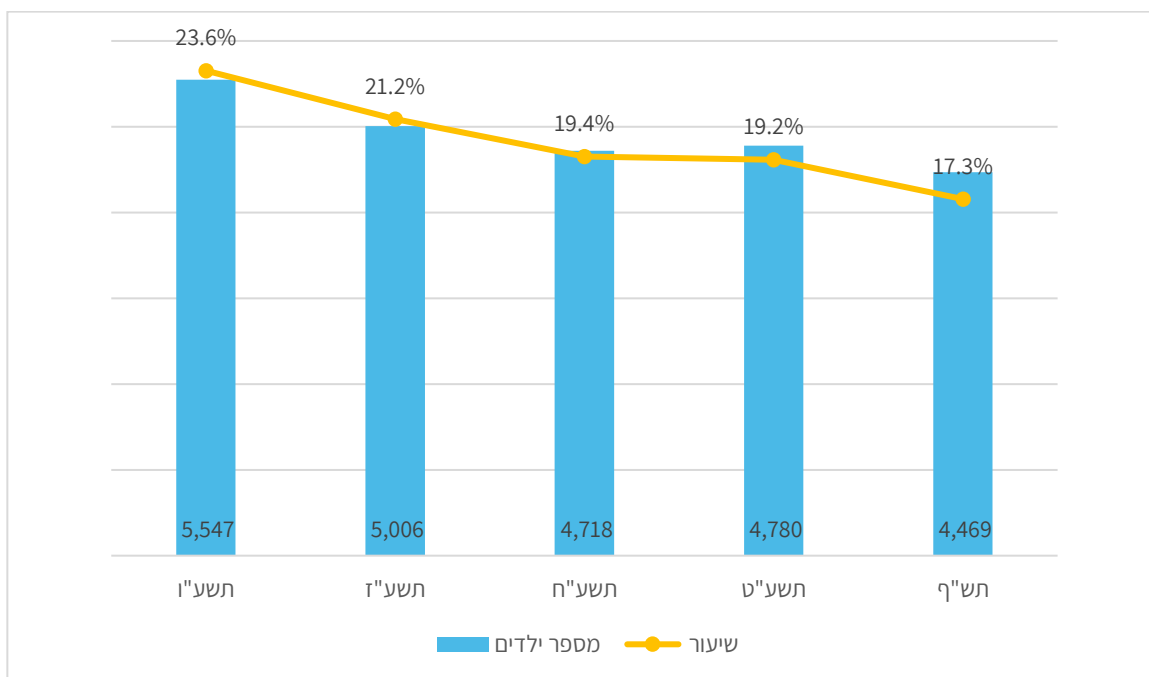
טבלה 2: ילדים בדואים בגילים 3 עד 5 מחוץ למערכת החינוך לפי רשות מקומית, תש"ף (2019/20)

שיעור מהילדים ברשות	סה"כ ילדים שאינם לומדים	ילדים שאינם לומדים			ילדים בני 3 עד 5 ברשות	שם הרשות
		גילאי 5	גילאי 4	גילאי 3		
34.3%	1,845	223	540	1,082	5,378	נווה מדבר
24.3%	1,177	140	350	687	4,840	אל-קסום
21.3%	366	45	109	212	1,716	כסיפה
14.7%	210	21	50	139	1,428	לקייה
12.9%	129	20	26	83	997	שגב שלום
12.2%	204	22	62	120	1,677	ערערה בנגב
10.9%	187	15	43	129	1,718	חורה
7.1%	137	24	28	85	1,926	תל שבע
3.5%	214	70	41	103	6,124	רהט
17.3%	4,469	580	1,249	2,640	25,804	סה"כ

⁶ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 ביולי 2020. נציין כי בלומדים נכללים גם תלמידי חינוך מיוחד שאינם נכללים בנתונים בתרשים 1 למעלה.

עוד עולה מן הנתונים כי בשנים האחרונות מספר הילדים שאינם לומדים בגני ילדים ביישובים הבדואיים בנגב פחת בכ-20% בלבד. שיעור הילדים שאינם לומדים ירד מכ-24% מן הילדים בשנת 2017 ל-17% מן הילדים ב-2020.⁷

תרשים 2: ילדים בדואים בגילים 3 עד 5 מחוץ למערכת החינוך, 2016–2020

נציגי מחוז דרום במשרד החינוך ציינו בתגובה לנתונים אלה כי על פי דיווחים מגורמים הפועלים בשטח, קיים פער ניכר בין תלמידים בפועל לאלה המדווחים במערכות השיבוץ, ומספר התלמידים הלומדים בפועל גבוה ממספר המדווחים במערכת השיבוץ. המחוז פועל מול הרשויות המקומיות לשיפור הדיווח.⁸

3. פעילות משרד החינוך ליישום חוק לימוד חובה מגיל 3 בחברה הבדואית בנגב

משרד החינוך פועל כבר שנים אחדות להעלאת שיעור הלמידה של גילאי שלוש עד חמש ברשויות המקומיות הבדואיות בנגב. האמצעים העיקריים של משרד החינוך להשגת מטרה זאת הם בינוי גני ילדים והסעות תלמידים לגנים, לצד פעילויות הסברה להעלאת המודעות בקרב הורים ולחיזוק האמון במערכת החינוך ואכיפה באמצעות קציני ביקור סדיר.

על פי נציגי מחוז דרום במשרד החינוך, לפעילות המשרד הצלחות ניכרות לרבות הגעה להסכמות מול משרד האוצר והמועצות האזוריות על הסעות ילדים בני שלוש וארבע, פתיחת גנים והצבת מבנים יבילים כמענה למחסור בגנים בפזורה הבדואית, קיום מערך הסברה רחב

⁷ אתי וייסבלאי, **החינוך הבדואי בנגב – תמונת מצב**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2017; משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 ביולי 2020.

⁸ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 ביולי 2020.

בנוגע לחשיבות הגעת ילדים בגילים שלוש וארבע למסגרות החינוך, פתיחת קבוצות הורים לחיזוק הקשר בין ההורים למסגרת החינוכית, שיפור האיכות המקצועית של הגננות וקידום השתתפותן בתהליכי פיתוח מקצועי. **מנגד במחוז מציינים אתגרים שהתמודדו עימם בתחום זה** ובהם הקושי של ילדים בגיל הרך והוריהם בנטיעות לגנים, במיוחד בעונת החורף; תפיסה של חלק מן ההורים כי ילדים עד גיל 5 צריכים להישאר בבית בהשגחת האם וקבוצות הורים שאינן שולחות את ילדיהן לגנים הקיימים בדרישה להקים גני ילדים ביישובי הפזורה.⁹

3.1 בינוי כיתות

במסגרת תוכנית החומש לאוכלוסייה הבדואית בנגב בשנים 2017 עד 2021¹⁰ יוחד תקציב של 1.18 מיליארד ש"ח להשלמת פערים בתחום מבני החינוך ביישובי הבדואים בנגב ולהשוואת תנאי הלימוד הפיזיים והנגישות למוסדות החינוך לתנאים בשאר הארץ. באמצעות תקציב זה צפויות להיבנות, על פי התוכנית, 260 כיתות לימוד בכל שנה בשנים 2017 עד 2021. בסך הכול ייבנו 1,300 כיתות לימוד ביישובים הבדואיים.¹¹

נציין כי במועד גיבוש התוכנית נקבע כי 240 מן הכיתות שייבנו יהיו כיתות גן (48 כיתות בכל שנה). עוד הצהיר משרד החינוך כי בינוי הכיתות החדשות צפוי להפחית בהדרגה את מספר הילדים בגילים שלוש עד חמש מחוץ למערכת החינוך, עד שבשנת הלימודים תשפ"א ילמדו במערכת החינוך כלל הילדים בגילים הרלוונטיים.¹² עם זאת, בתוכנית הסופית ובדוחות הביצוע לשנים 2017 ו-2018 אין הבחנה בין כיתות גן לכיתות בית ספר.¹³ ממינהל הפיתוח במשרד החינוך נמסר כי אי-אפשר לקבוע מכסות קבועות לתקצוב כיתות גן שכן התקצוב נעשה על פי הזמינות לתקצוב של מבני החינוך. כל כיתות גן הזמינה לתקצוב מתוקצבת על ידי המינהל.¹⁴

על פי משרד החינוך, **בשנים 2017 עד 2019 הכיר המשרד בצורך לבנות 660 כיתות גן, ומהן תוקצבה בניית 151 כיתות**. מימוש התקציב בפועל נעשה על ידי הרשות המקומית.¹⁵

נוסף על כך הוקצה בשנת 2017 תקציב ייעודי של 50 מיליון ש"ח שלא במסגרת תוכנית החומש למתן מענה לילדים בגיל חינוך חובה שאינם לומדים בגני ילדים ביישובים הבדואיים בנגב.

⁹ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 ביולי 2020.

¹⁰ החלטה 2397 של הממשלה ה-34, התוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021, 12 בפברואר 2017.

¹¹ משרד החקלאות ופיתוח הכפר, הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב, התוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית

בנגב 2017-2021 (ממשלת ישראל, החלטה מספר 2397): ספר תוכניות עבודה, טבת התשע"ח, ינואר 2018.

¹² אתי וייסבלאי, **החינוך הבדואי בנגב – תמונת מצב**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2017.

¹³ משרד החקלאות ופיתוח הכפר, הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב, התוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית

בנגב 2017-2021 (ממשלת ישראל, החלטה מספר 2397): ספר תוכניות עבודה, טבת התשע"ח, ינואר 2018; משרד החקלאות ופיתוח

הכפר, הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב, דוח תכנון מול ביצוע לשנים 2017-2018, התוכנית לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב

האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2018 (ממשלת ישראל, החלטה מספר 2397), מרץ 2019.

¹⁴ רם נהרי, מתכנן מחוז דרום, מינהל הפיתוח, משרד החינוך, שיחת טלפון, 19 ביולי 2020.

¹⁵ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 ביולי 2020.

במסגרת זאת נתקבלה הרשאה תקציבית של כ-20 מיליון ש"ח להצבת 96 מבנים יבילים לגני ילדים במועצות האזוריות נווה מדבר ואל-קסום.¹⁶ על פי משרד החינוך, באמצעות תקציב זה הוצבו מאז שנת 2017 58 כיתות גן במבנים יבילים במרכזי שירותים המשמשים את תושבי הכפרים שאינם מוכרים ובשכונות בכפרים המוכרים. 32 מן המבנים היבילים הוצבו במועצה האזורית אל-קסום ו-26 – במועצה האזורית נווה מדבר.¹⁷

לטענת גופים וארגונים העוסקים בזכויות תושבי היישובים הבדואיים בנגב, גם כיום מספר גני הילדים ופיזורם אינם נותנים מענה של ממש לילדים בגיל הרך תושבי הכפרים. לא בכל היישובים המוכרים במועצות האזוריות אל-קסום ונווה מדבר יש גני ילדים ותושביהם נאלצים לנסוע מרחק גדול לגן הילדים. גני הילדים לתושבי הכפרים שאינם מוכרים ממוקמים ב-10 מרכזי שירותים שיש קושי גדול בגישה אליהם. על פי הארגונים, בנייה של גנים במרכזי שירותים נוספים וכן בתוך הכפרים הבלתי-מוכרים תיתן מענה מספק לבעיה.¹⁸

לדברי אירית בנדו, מהנדסת מועצת אל-קסום, הצבת גנים במבנים יבילים אינה מספקת מענה ממשי לתלמידים, שכן המבנים היבילים אינם מחוברים לרשת החשמל ונוצרות בעיות תחזוקה חמורות בשימוש לאורך זמן. בגלל עלויות התחזוקה הגבוהות של הגנים במבנים היבילים המועצה מעוניינת להחליפם במבני קבע, אך התקציב שניתן לצורך כך ממשרד החינוך הוא תקצוב חסר ואין ביכולתה של המועצה לתקצב את יתרת הסכום הנדרש. על פי מועצת אל-קסום, כיום יש 10 גנים שמשרד החינוך אישר את התקצוב שלהם אך המועצה אינה יכולה להקימם.¹⁹

3.2 הסעות תלמידים

בראשית שנת הלימודים תשע"ט החל משרד החינוך להסיע ילדים בני שלוש וארבע מהמועצות האזוריות אל-קסום ונווה מדבר אל גני הילדים שלהם. לצורך כך הוקצה תקציב שנתי של 50 מיליון ש"ח.²⁰

על פי נתונים שנמסרו ממשרד החינוך, בשנת הלימודים תשע"ט (2018/19) הוסעו 2,683 ילדים בני שלוש וארבע – 1,649 ילדים במועצה האזורית אל-קסום ו-1,034 – במועצה האזורית נווה מדבר. **בשנת הלימודים תש"ף (2019/20) הוסעו 4,290 ילדים בני שלוש וארבע – 2,346 ילדים במועצה האזורית אל-קסום ו-1,944 – במועצה האזורית נווה מדבר. התקציב הכולל שהקדיש משרד החינוך להסעות ילדים בני שלוש וארבע היה כ-19.7 מיליון ש"ח בשנת**

¹⁶ אתי וייסבלאי, [החינוך הבדואי בנגב – תמונת מצב](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2017.

¹⁷ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 ביולי 2020.

¹⁸ עמותת סיכוי, המועצה האזורית לכפרים הבלתי-מוכרים בנגב, הפתרון למחסור בנגישות לגני ילדים ביישובים הבדואיים בנגב: נייר עמדה – נובמבר 2019, נתקבל באמצעות אלה גיל, עמותת סיכוי, 14 ביולי 2020.

¹⁹ אירית בנדו, מהנדסת המועצה, מועצה אזורית אל-קסום, שיחת טלפון, 16 ביולי 2020.

²⁰ אתי וייסבלאי, [החינוך הבדואי בנגב – תמונת מצב](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 באוקטובר 2017.

הלימודים תשע"ט וכ-31.5 מיליון ש"ח בשנת הלימודים תש"ף. מתקציב זה, כ-10 מיליון ש"ח בתשע"ט ו-16 מיליון ש"ח בתש"ף נועדו לתקצוב ליווי להסעות.²¹

נציין כי בניירות עמדה בנושא זה ובדיונים בוועדות הכנסת נטען כי מימון הסעות לילדים בני שלוש וארבע לגנים המרוחקים ממקום מגוריהם הוא פתרון חלקי שעשוי אף לסכן את הילדים. לפי גישה זו, כדי להסיע ילדים בתנאי בטיחות מינימליים יש לדאוג לתחזוקת נתיבי ההסעה, להקים תחנות הסעה בכפרים שמהם מוסעים הילדים, בגני הילדים ובאשכולות הגנים ולממן מערך פיקוח על ההסעות. הפתרון העדיף למצב זה הוא הקמת גני ילדים בסמיכות למקומות מגוריהם.²²

בחודשים הראשונים של שנת הלימודים תש"ף נתגלעו חילוקי דעות בין משרד החינוך לבין המועצה האזורית אל-קסום בכל הנוגע למתן שירותי חינוך לתושבי הפזורה הבדואית. בבסיס המחלוקת תקציבים שמשרד החינוך מעביר למועצת אל-קסום למימון שירותי חינוך, לרבות הסעות, לתלמידים בכפרים הבדואיים הלא-מוכרים שלהם הם נותנים שירותים. המועצה טענה כי על משרד החינוך לממן את כלל שירותי החינוך לתלמידי הפזורה וכי אינה חייבת ואינה יכולה לממן שירותי חינוך למי שאינו נמנה עם תושביה. מנגד דרש המשרד יתר בקרה על התקציבים שמועברים למועצה לצורך מתן שירותי חינוך וכן החזרים עבור תקציבים שניתנו למועצה למימון שירותים שלא ניתנו בפועל.²³ בעקבות המחלוקת נפתחה באיחור שנת הלימודים במועצה והלימודים בה הושבתו בנובמבר 2019 ובינואר 2020. ב-12 בינואר 2020 הגיעו משרד החינוך והמועצה להסכם בחסות בית המשפט ובו הם הסדירו את שירותי החינוך לפזורה הבדואית בשנים תש"ף (2019/20) ותשפ"א (2020/21). על פי ההסכם תינתן למועצה תוספת תקציב של 18.25 מיליון ש"ח בשנה לצורך שירותי חינוך.²⁴

²¹ משרד החינוך, מחוז דרום, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 ביולי 2020.

²² הכנסת ה-20, ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, פרוטוקול, [מחסור בגני ילדים בכפרים הערביים-בדואיים בנגב-לציון יום הנגב](#), 18 בדצמבר 2018.

²³ עתירה מינהלית 19-11-24494, תגובת [משרד החינוך ומועצת אל-קסום](#), 19 בנובמבר 2019.

²⁴ עתירה מינהלית 19-11-24494, [פרוטוקול ופסק דין](#), 12 בינואר 2020.

נקודות לדין

מן המידע המוצג לעיל עולות כמה שאלות אפשריות לדין בנושא:

1. מהם החסמים להעלאת שיעור הלמידה בחינוך הקדם-יסודי ביישובים הבדואיים בנגב ומדוע פעולות משרד החינוך בתחום זה לא הגיעו לתוצאות המקוות?
 על פי המידע שנתקבל ממשרד החינוך בשנים האחרונות גדלו מספר הלומדים בחינוך הקדם-יסודי ברשויות המקומיות הבדואיות ומספר המוסדות. כמו כן פועל המשרד להסעת ילדים בגילים שלוש וארבע למוסדות החינוך ובשנת תש"ף הוסעו כ-4,600 ילדים בגילאים אלו. למרות זאת עדיין בין 30% ל-45% מן הילדים בגילים שלוש וארבע במועצות האזוריות אל-קסום ונווה מדבר אינם משובצים בגני ילדים (לפי נתוני הדיווח העדכניים). עולה השאלה מהו משקלם של הגורמים השונים שהוזכרו במסמך כקשורים למצב זה: מחסור בכיתות גן ובתקצובן, חסמים בתחום התכנון והבנייה, חוסר נכונות מצד המשפחה או הקהילה וגורמים נוספים (הסברה, אכיפה)?
2. כיצד אפשר לקדם בינוי כיתות גן ביישובים הבדואיים בנגב? האם בתוכנית החומש לאוכלוסייה הבדואית 2017 עד 2021 ניתן מענה מספק בתחום זה?
 על פי משרד החינוך, אף כי המשרד מתקצב בינוי של כיתות גן לפי זמינותן לתקצוב, הבינוי בפועל מבוצע על ידי הרשויות המקומיות ומתגלים חסמים רבים לביצועו ובהם זמינות קרקעות, קשיים בתכנון ובתקצוב וצורך בהקמת תשתיות.
3. בהינתן תמונת המצב המשתקפת במסמך, מהם היעדים העדכניים שגורמי הממשלה מציבים לטיפול בסוגיה, מבחינת שיעור הלומדים הרצוי ומועד ההגעה לשיעור זה?
 בשנת 2017 הצהיר המשרד כי עד שנת הלימודים תשפ"א (ספטמבר 2021) ילמדו כל הילדים בני שלוש עד חמש ביישובים הבדואיים בנגב בגני ילדים אך אנו רחוקים מיעד זה. האם המשרד קבע יעדים ומדדים עדכניים בעניין זה?